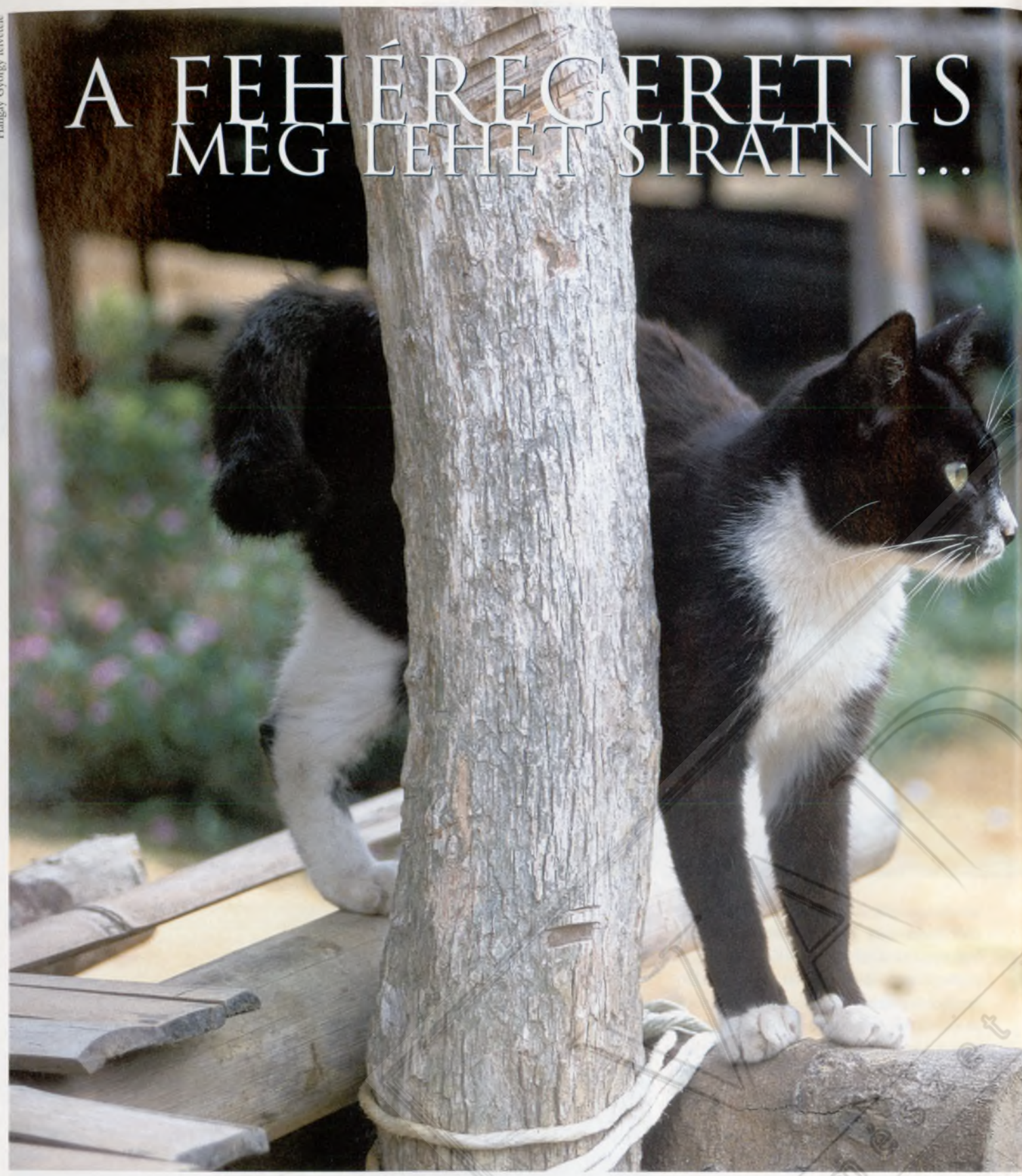

A FEHÉREGERET IS MEGLEHET SIRATNI...

Sokan úgy vélik, hogy kedvenc állatot tartani luxus, mondhatni, felesleges „úri passzió” – talán éppen ezért a humoristák kedvelt céltáblája a parányi ölebét babusgató dáma. Van olyan elképzelés is, hogy a „haszontalan” állatok tartása nem más, mint a fejlettebb társadalmak dekadenciájának egyik jele. Vajon valóban így van ez? Tényleg csak mi, globálisan elvárosiasodott vagy legalább is városiasodó emberek táplálunk túlláradó érzelmeket társállataink iránt?

Még a félnomád orang asli településen is megtalálható a kisméretű, csonkafarkú maláj házimaeska

Az ember és állat közötti érdekmentes, érzelmi kapcsolat nem kizárólag a mi monopóliumunk. A természeti nép legtöbbször meg találhatók az olyan állatok, melyek valójában „feleslegesek”: pusztán azért tartják őket, mert látványuk, személyiségük – társaságuk – örömmel tölti el őket. Az igazi társállatok azokban a társadalmakban találjuk meg, ahol a túlélésért a természettel folytatott, nap mint nap

megismétlődő küzdelem jellemzi az életet. Minden bizonnyal így volt ez már a történelem előtti időkben is, amikor az ősember és a kutya kapcsolata létrejött. A múltba csak a barlangfestmények és az ásatások leletei révén tudunk bepillantani, de a Földön itt-ott még fellelhető, hagyományos körülmények között élő emberek és társállataik viszonyát az utazó természetbúvár akár személyesen is megfigyelheti.

Vadásztárs és ágymelegítő
Az ősember és társállata közti kapcsolatot legjobban talán az ausztráliai bennszülöttek és a dingók példázzák. A hagyományos életmódot folytató aboriginálok (manapság már alig van ilyen) egyetlen társállata a félvad dingó. Ez a szép, leginkább vöröseszemes színű állat tudományos szempontból nézve nem is „igazi” kutya (*Canis lupus familiaris*), hanem inkább közvetlen farkas-

leszármazott (*Canis lupus dingo*), mely sok évezredek vándorútja során követte az embert Ázsiából Ausztráliába. Vadásztárs és hálótársa lett az embernek, szinte jószántából. Eleinte nyilván csak a nomád bennszülöttek hátrahagyott ételmaradékain, le- húsolt csontokon élt, s mintegy sereghajtóként követte az embereket. Később egy-egy jobb falat reményében egyre közelebb merészkedett a tűzhöz, míg végül

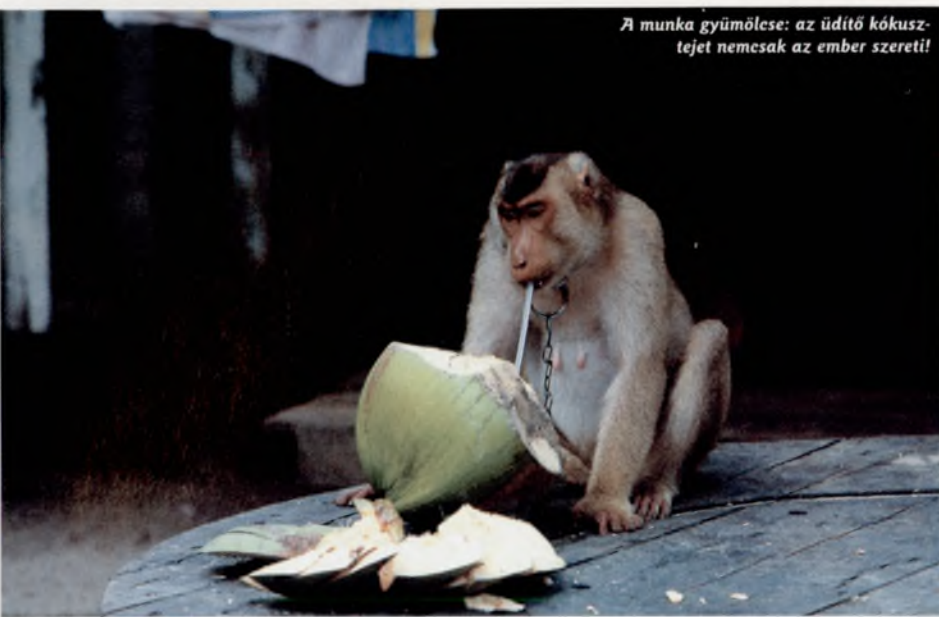

Kedvenc állatom: a sült malac! Ez az új-guineai kislány testvéreként szereti malacát, de ez nem fogja megakadályozni abban, hogy majd a közelgő disznótör idején jóízűen falatozzon belőle!

is elismerte az embert, mint falkavezért. Előbb-utóbb szinte nélkülözhetetlenné vált a vadászatban, de a hűvös éjszakákon fontos szerepet töltött be „ágymelegítőként” is: gazdájával összebújva a két test kölcsönösen melegítette egymást. Annak ellenére, hogy a dingó szívesen él szimbiózisban a bennszülöttekkel, megőrizte függetlenségét, meg tud élni az ember nélkül is. Egész Ausztráliában (Tasmania kivételével) elterjedt, de fajtiszta génállományát veszélyeztetik az elvadult házi kutyák, melyekkel könnyen és gyakran kereszteződik.

Malac, mint kebelbarát
Új-Guineában is számos példáját láttam a bensőséges kapcsolatnak ember és állat között. A Sepik folyó menti Apangai faluban házigaedem (ki saját bevallása szerint fiatal korában emberevő volt) szép nemes papagájt (*Electus roratus*) tartott. Ez a kedves

madár nem ismert ketrecet: teljesen szabadon jött-ment a ház körül, és hamar megbarátkozott velem is. Mint általában a papagájok, kiváló hangutánzó volt, és nagyon gyorsan megtanulta a néhányszor megismételt szavakat. Rendkívül szórakoztató volt hallani, amikor a tölem tanult magyar szavakat ismételtette gazdájának. Új-Guineában az ember-állat kapcsolatnak van egy érdekes változata is. A sertés (*Sus scrofa*) nagy dolog arrafelé: státusz szimbólum, fizetőeszköz, és természetesen élelemforrás is. Ebből kiindulva a bőséges szaporulat valóságos áldás, s a malac nagy becsben tartott kincs, főleg ha ráadásul egy nagyra becsült kedvenc disznótól származik. Gyakran mesélik, hogy egy-egy nehezebben fejlődő malacot a ház asszonya „örökbefogad”, saját csemetéjeként kezel. Meghökkenítő látvány az új-guineai mama, ki egyik mellével gyermekét szoptatja, a másikkal pedig kedvenc malacát! Igazán

A munka gyümölcse: az üdítő kókusztejet nemcsak az ember szereti!

Bármilyen nagy becsben tartott kedvenc állat a dayakok harci kakasa, az életre-halálra folyó gladiátorharcban életét veszítheti

Munkatárs, rabszolga vagy házikedvenc? A maláj gazdának a kókuszszedő makákó talán egyszerre jelenti mindhármát. De ki kérdezte a majmot?

Munka után kényelmesebb kerékpáron közlekedni, mint gyalogosan!

A szegény, láncravert majom feladata a házörzés az öserdei jahai tanyán

meghiitt kapcsolat alakul így ki ember és állat között, ám mindez szertefoszlik, amint az örökbefogadott sertésgyermek eléri a vágósúlyt...

Munkatárs vagy rabszolga?

Érdekes módon az ember legközelebbi rokona, a majom a legritkább esetben válik ideális társállattá. A kapcsolat talán akkor a legjobb, ha kölcsönös érdekek fűződnek hozzá. Jó példa erre a Malajziában itt-ott még látható kókuszszedő majom és gazdája közötti viszony. A kókuszpálma több emeletnyi magasra is megnő; törzse sima, felmászni rá komoly sportteljesítmény, s meglehetősen veszélyes. Így hát érthető, hogy praktikusabb egy majmot felküldeni a kókuszdióért. De nem akármilyet, mert a félig érett diókat – ezek nedve keresett piaci cikknek számító „kókusztej” – szívós szájak kötik a fához, melyeknek eltépé-

séhez nagy erő kell. Általában az ott élő legnagyobb fajt, az emsemakákót (*Macaca nemestrina*) használják erre a célra. A makákó azonban nem igazi társállat: inkább rabszolga, s amint teheti, ellenszegül gazdájának. Mivel meglehetősen hirtelen haragú, szeszélyes és roppant erős, nagyon veszélyes lehet. Ritka esetnek számít, amikor

kölcsönös vonzódás tapasztalható majom és ember között.

Gladiátor a fazékban

A borneói Sarawakban törvény tiltja ugyan a kakasviadalt, ez azonban a legcsekélyebb mértékben sem zavarja az iban vagy a beduyu törzsekhez tartozó bennszülötte-

viadorok közeli rokonai az őshonos bankivatyúknak (*Gallus gallus*). Gazdáik a legnagyobb figyelemmel kísérik fejlődésüket; szeretettel simogatják, masszírozzák őket, gyakran órákon át. Válogatott finomságokkal kedveskednek nekik, s úgy láttam, hogy mindezt nemcsak azért, mert egy-egy ilyen kakas komoly értéket képvisel, hanem azért is, mert őszinte vonzalmat éreznek a dőlceg madarak iránt.

Amikor azonban eljön a nagy nap, s tettekkel is bizonyítani kell, melyik a legkiválóbb kakas a porondon, félreteszik az érzelmeiket: következik a küzdelem. Egyes vidékeken, mint pl. Indonéziában (még a békeszerető emberek lakta Bali szigetén is) 8–10 cm hosszú, borotvaéles töröket kötöznek a kakasok sarkantyújára. A viadal általában gyorsan lezajlik, s ahol töröket is használnak, ott többnyire az egyik fél – de gyakran mindkettő – halálával végződik. A csatában elhullottak a fazékban fejezik be – a szomorú gazda és családja így vigasztalja magát a veszteség miatt...

Társ vagy státuszszimbólum?

Kétségtelen, hogy a kutya és a macska az ember legelterjedtebb társállata világszerte. Jóformán mindenütt megtaláljuk ezt a két állatot, ahol emberek élnek, s a legtöbb társadalomban nem csak kedvencként tartják őket számon, hanem igazi társként a munkában, a minden napi életben. Főleg a kutya az, mely igazi társává vált az embernek. Bizonyos területeken, mint pl. a bűnüldözés, mentés, vagyonőrzés, a kutya szinte nélkülözhetetlen segítőtárs, míg egy jó egerésző macskánál jobb „raktárost” nem is kívánhatnánk.

Az a tény, hogy a fejlettebb országok városi környezetében a kutyák és macskák számtalan, munkára sohasem fogott fajtáját tenyésztik nagy gonddal és hozzáértéssel,

arra mutat, hogy ezeknek az állatoknak jó része státuszszimbólummá alakultak át. De igazi barátaivá is váltak az embernek, sok esetben családtagként kezelve, magányosok esetében akár az élettársat pótolva. Ugyanakkor sok más állatfaj is kedvencé, társállattá vált. Nem egy ezek közül kissé meglepően hatott, főleg kezdetben. Ebbe a kategóriába tartoznak a pórázon vezetett gepárdok, a hátsódudvarban tartott oroszlánok, medvék – de a punk-kultusz idején elterjedt „ölbepatkányok” is, melyek ugyancsak bizarr hatást keltenek, amint gazdáik rongyai között vagy fantáziafrizuráiban játszadoztak.

Egyoldalú vonzalom

Ezeknek az állatoknak legtöbbször valójában nincs okunk társnak nevezni, hiszen ez a kifejezés olyan kapcsolatot jelöl, mely valamilyen módon mindkét félnek, tehát úgy az állatnak, mint az embernek javára válik, örömet okoz. A baromfiketrecben sínylő párdúc semmiképpen sem fedi a „társ” fogalmát, de az az oroszlánkölyök sem, melyet az erdélyi Szováta sétálókkal zsúfolt utcáján rángatott pórázon egy mafiózó kinézetű „úriember”. De ne menjünk messzebbre, mint saját környezetünk: igazi társként kezeli-e gazdája a kutyát, melyet naphosszat „magánzárkában” tart, vagy kizár az erkélyre?

Mindettől függetlenül az igazság az, hogy nagyon sok állat hajlandó megbarátkozni az emberrel. Ezt a kapcsolatot ki kell érdemelni, dolgozni kell érte. Valójában az emberen múlik, hogy mit lát kedvencében, milyen érzelmekkel akar vagy képes kötödni hozzá. A halat is lehet szeretni, a szelíd patkány is tud örömet okozni gazdájának, és az elhunyt fehérgeperet tényleg meg lehet siratni...

Dr. Hangay György